

Hoofdstuk 1

De ondergrondse man

25 september 1962

De ochtend van het gevecht pakte de wereldkampioen zwaargewicht de koffer van een verliezer in. Ondanks de snelheid van zijn handen, ondanks de vele uren die hij aan zijn training had besteed, was Floyd Patterson de meest onzekere titelhouder in de geschiedenis van de zwaargewichtdivisie. Verliezers waren er altijd geweest, beroepstegenstanders, eitjes, onbekenden die net zo leden als hij, bokkers die alleen maar zo nu en dan wilden winnen om aan het verlies en de vernedering te ontsnappen. Maar hij was kampioen, de jongste bokser die ooit de titel veroverd had.

Tijdens de laatste weken van zijn training lag Patterson 's avonds op zijn bed, in een blokhut ergens op het platteland van Illinois, te dommelen en te luisteren naar zijn plaat van 'Music for Lovers Only'. En als hij geluk had, zag hij zichzelf winnen, zag hij zichzelf uit zijn gebukte houding omhoogkomen en Sonny Liston treffen met zijn beroemde 'kangoeroestoot', een pijlsnelle linkse hoek waar zoveel sprongkracht en ambitie achter zat dat er altijd een kans bestond dat Patterson zijn doel voorbij zou schieten, en door de touwen heen in de flanelen schoot van de pers zou belanden. Als de stoot doel trof, wat vaak was gebeurd, kon Patterson niet meer stuk. Hij zou er goed aan doen even te wachten alvorens zo'n risico te nemen, op zijn minst een paar ronden, tot bij Liston

de vermoeidheid ging spelen, maar dan zou hij de sprong zeker wagen. Dan zou hij doorgaan, meedogenloos, en de grotere bokser vellen met een rechtse uppercut, een zwaaislag en een rechtse hoek. Patterson kon niet vertrouwen op de kracht van één stoot, niet tegen Liston, wiens gelaatsuitdrukking deed vermoeden dat hij van ijzer was. Hij moest het hebben van zijn talent, van zijn snelheid.

Patterson wist dat hij uit moest kijken: Listons linkse directe had evenveel kracht als de zwaaislag van een ander; Liston had ooit een zwoegende tegenstander, Wayne Bethea, zo erg met zijn linkse directe toegetakeld dat diens verzorgers hem na afloop naar de kleedkamer moesten slepen en zeven tanden uit zijn gebitsbeschermer hadden gehaald. Zijn oor bloedde. Het gevecht had achteenvijftig seconden geduurd. Patterson moest dus het hoofd koel houden. Hij zou boksen, na Listons linkse directe inkomen en op het lichaam slaan.

‘Ik dacht echt dat ik van Liston kon winnen,’ vertelde Patterson mij, bijna veertig jaar later. ‘Zelfs nu denk ik er nog aan, en dan geloof ik dat het me een keer zal lukken. Gek hè?’ Maar Patterson zou het moeilijk krijgen. Cus D’Amato, zijn mentor sinds hij op zijn veertiende met boksen was begonnen, had deze ontmoeting jarenlang gemeden en Patterson tegen zachtere tegenstanders in de ring gebracht. D’Amato, wiens uiterlijk het midden hield tussen keizer Hadrianus en Jimmy Cagney, gebruikte zijn gezag en goede naam bij de sportcolumnisten om rechtschappen uitspraken te doen over Listons banden met de maffia, en hem in welzijnswerkerstaal op te roepen zijn leven te beteren en zich voortaan als een beschaafd mens te gedragen, als hij een kans op de titel wilde maken. Maar Patterson wist heel goed dat D’Amato zijn kansen tegen Liston niet hoog inschatte. En daarin stond D’Amato niet alleen. Sommige oud-wereldkampioenen, zoals Rocky Marciano en Joe Louis, die naar Chicago kwamen om het gevecht bij te wonen, waren nog maar nauwelijks het vliegtuig uit alvorens tegenover de wachtende pers te verklaren dat de uitdager te sterk en te

kwaadaardig was om het van Patterson te kunnen verliezen.

Natuurlijk was bijna iedereen op Pattersons hand, maar die steun was louter een kwestie van sentiment: de pers hield van Patterson omdat hij altijd zo bereidwillig was, zo openhartig en beleefd; de *National Association for the Advancement of Colored People* stond achter Patterson omdat hij een strijder voor burgerrechten en integriteit was, een hervormingsgezinde gentleman, terwijl Liston, de ex-crimineel, datgene uitstraalde wat door de ene krant na de andere als ‘een slecht voorbeeld voor de Amerikaanse jeugd’ werd betiteld. De voorspelling van Jackie Robinson dat Patterson Liston ‘vermorzelen’ zou, had meer met politieke hoop te maken dan met bokkersverstand.

Patterson was, zoals altijd, vastbesloten om het eerlijk te spelen, inschikkelijk te zijn, zich correct te gedragen. Liston stond allang te boek als grootste kanshebber voor de titel. Weliswaar had hij een veroordeling voor een gewapende roofoverval achter de rug, maar hij had zijn straf uitgezeten en hij verdiende een kans. Patterson leverde zijn bijdrage aan de goede zaak van de sociale mobiliteit. ‘Liston heeft voor zijn daden geboet,’ zei hij. ‘Als het hem lukt om het kampioenschap te winnen, dan zullen zijn goede eigenschappen het zeker winnen van de slechte. Ik denk dat we dan een totaal nieuwe en andere Liston zullen zien.’

Voorlopig, althans, wenste Liston geen blijk van waardering te tonen. ‘Het liefste reed ik met een vrachtwagen over hem heen,’ luidde zijn commentaar.

En dus trof Floyd, met een nederlaag in zijn achterhoofd, zijn voorbereidingen. Hij pakte zorgvuldig zijn tas en een diplomatenkoffertje met kleren, etenswaren en een vermomming – een op maat vervaardigde baard en snor. Als hij won, zou hij, uiteraard, de pers te woord staan en naar zijn hotel terugkeren om zijn overwinning te vieren. In het andere geval zou hij Comiskey Park in vermomming verlaten en ’s nachts terugrijden naar zijn trainingskamp ten noorden van New York.

Zo ging het altijd met Floyd. De angst, vooral de angst om te

verliezen, vrat aan hem. Hij had het recht zichzelf de gevaarlijkste man ter wereld te noemen, maar zelf geloofde hij er niet zo in. Hij was kampioen op de manier waarop Chester A. Arthur president was geweest. ‘Ik ben geen *grote* kampioen,’ zei hij altijd, ‘ik ben gewoon een kampioen.’ Er waren mensen die zich afvroegen of Floyd niet wat al te gevoelig was, een neuroot in korte broek. Sommige journalisten uit Engeland gingen hem *Freud Patterson* noemen.

Hij had reden te over om aan zichzelf te twijfelen. Tot dusver had hij veel geluk gehad. Hij had in november 1956 de titel op Archie Moore veroverd. Moore was een uiterst slimme bokser, maar hij was evenals Patterson klein van stuk voor een zwaargewicht en, op het moment dat hij Floyd tegenover zich kreeg, een geriatrische patiënt van even in de veertig. Toen Patterson de titel veroverd had, vertoonde hij geen moment de arrogantie van een zwaargewichtkampioen. Hij miste de juiste hooghartigheid. Zijn blik was triest en kwetsbaar, de dromerige blik van een tiener die een blauwtje gelopen had, en zijn lichaam was pezig, het lichaam van een wegwerker. Een lichaam dat, hoewel volkomen geloofwaardig, geen onoverwinnelijkheid uitstraalde.

Op zijn best was Patterson een goede halfzwaargewicht, bijgespijkerd voor de zwaarste klasse. Tijdens het gevecht zou Liston met zijn 97 kilo meer dan 11 kilo zwaarder zijn dan Patterson. Als twee boksers technisch van ongeveer gelijk niveau zijn, dan zijn gewoonlijk de wetten van de natuurkunde van toepassing en zal, net als bij een frontale botsing tussen twee voertuigen, de grootste kracht worden uitgeoefend door het grootste gewicht, de zwaarste man, de vrachtwagen. Patterson was van nature geneigd alleen nog maar kleiner te worden. ‘Als we hem op diët zetten,’ zei Dan Florio, zijn trainer, ‘dan zitten we zó met een middengewicht.’

Patterson had zijn titel nog nooit verdedigd tegen een bokser die ook maar in de verte zo sterk was als Liston. D’Amato liet hem uitkomen tegen boksers als Pete Rademacher, een olympisch amateur die voor het eerst als professional uitkwam, en

Brian London, een van die schonkige Engelsen die overvloedig bloedden op een bleke borst. Misschien wel de belangrijkste van Pattersons opponenten vóór Liston was een zekere Roy Harris uit Cut and Shoot, Texas. Zoals de kranten gretig vermeldden (gretig omdat het gevecht, afgezien van deze folkloristische bijzonderheden, weinig beloofde) had Harris als jongen met alligators geworsteld in een moeras bij zijn huis dat als de Big Thicket bekendstond. Verder had hij een oom die Cleve heette en drie neven, Hominy, Coon en Armadillo. Kortom, Harris was een publiciteitstruc in het voordeel van Patterson, maar toch had Floyd dertien ronden nodig om het pleit te beslechten. Liston verpletterde Harris in één ronde.

Dus, hoe vaak hij ook het winnende scenario in zijn hoofd afdraaide en hoe hard hij ook trainde, Patterson was altijd volledig op de nederlaag voorbereid. Noch in geestelijk, noch in lichamelijk opzicht had hij iets bijzonders op zijn tegenstanders voor. Hij had verloren van mindere bokkers dan Liston, dat stond vast – eerst van Joey Maxim in 1954, en daarna, als kampioen, van Ingemar Johansson in 1959. Hij had niet, zoals de meeste zwaargewichten, met woede gereageerd maar met neerslachtigheid en zich lange tijd teruggetrokken. Na zijn nederlaag tegen Maxim – een omstreden beslissing – sloot Floyd zich op in zijn appartement en liet hij zich dagen niet zien. Tegen Johansson was de vernedering nog veel groter, omdat de hele bokswereld er getuige van was. Toen hij in het Yankee Stadium zijn titel verdedigde, was hij keer op keer neergegaan, zoals in een bijzonder genadeloos straatgevecht. Patterson moest het van snelheid hebben, maar tegen Johansson kreeg hij geen kans. Hij verstarde, en Johansson, een zwaargebouwde Zweed met een bescheiden talent, liet wat zijn kamp zo irritant als zijn ‘donder en bliksem’ betitelde op hem los. Nadat hij voor de eerste keer was neergegaan, stond Floyd op en liep hij versuft naar zijn hoek terug. Johansson kwam vanuit de neutrale hoek in aan Pattersons blinde kant en sloeg hem weer neer; de aanval had minder van boksen weg dan van een woeden-

de dronkelap die een andere man met een bierfles de schedel inslaat. Toen hij voor de vierde keer neerging en kruipend over de mat door de touwen staarde, hechtten zijn ogen zich aan John Wayne die vlak bij de ring zat, en terwijl hij de filmster in de ogen keek, schaamde Floyd zich. Schaamte was Pattersons kenmerkende gemoedstoestand, en zijn schaamte was nu groter dan ooit. Nog voor het gevecht ten einde was, begon hij zich af te vragen of alles waarvoor hij gevochten had – zijn titel, zijn plaats in een wereld die groter was dan de wereld waarin hij was opgegroeid – of hij dat nu allemaal dreigde te verliezen. Had hij die erkenning en die plaats eigenlijk ooit wel verdiend? Wat moest John Wayne van hem denken? De scheidsrechter, Ruby Goldstein, stopte het gevecht nadat Patterson voor de zevende maal tegen de mat was gegaan.

Floyd wilde wegkruipen, maar er was geen gat groot genoeg. Hij had geen vermomming bij zich, dus leende hij de hoed van een verzorger en rukte hij aan de rand alsof hij er helemaal in wilde verdwijnen. Hij liet zich door zijn vrienden en zijn familie omhelzen en troosten, maar hij schuwde hun medelijden. Hij wilde zo gauw mogelijk alleen zijn. En toen ze allemaal weg waren, de familie, de vrienden en de verslaggevers, ging Floyd naar zijn huis in New York. Dagen achtereen zat hij in zijn woonkamer met de gordijnen dicht. ‘Ik dacht dat mijn leven voorbij was,’ vertelde Patterson mij. Hij was nog maar één stap verwijderd van Bedford-Stuyvesant, de achterbuurt van zijn kindertijd. Het was alsof hij verwachtte dat elk moment de man van de bank kon komen om de televisie, het fornuis en het bankstel in de voortuin te zetten, en al de burens, zijn blanke burens, zouden zien dat hij niemand meer was.

Floyd kon niet slapen, althans, niet lang. Later die nacht, vertelt hij in zijn autobiografie, kwam hij zijn bed uit en verstopte hij zich in het rommelhok. Een poosje later, vlak voor zonsopgang, vond Sandra hem daar.

‘Floyd,’ zei ze, ‘Floyd, wat heeft het nu voor zin dat je hier in het donker zit te piekeren?’

‘Heeft het dan zin als ik boven in het donker lig?’

Toen hij wakker werd op de bank zag hij dat zijn dochtertje Jeannie van drie naar hem stond te kijken. Zijn gezicht was nog heerlijk gezwollen, en daarom trok hij Jeannie dicht tegen zich aan, om haar niet bang te maken. Later wist Sandra hem over te halen naar boven te komen om nog wat te slapen. Maar toen ze even later naar haar echtgenoot keek, schrok ze hevig.

‘Wat is er met je oor?’, vroeg ze.

Pattersons kussen zat onder het bloed. In het gevecht met Johansson was zijn trommelvlies gescheurd.

Zijn depressie verergerde. Hij bracht dagen in eenzaamheid door; hij las niet, hij praatte niet en stootte iedereen af. In drie weken tijd verliet hij twee keer het huis. Hij was in de rouw, zo vertelde hij later, van zichzelf als kampioen. ‘Papa is ziek,’ zei Jeannie alsmaar. ‘Papa is ziek.’ Pattersons depressie duurde bijna een jaar.

Boksers, was Pattersons overtuiging, zijn altijd bang, zonder uitzondering, vooral boksers op het hoogste niveau. ‘We zijn niet bang voor blessures, maar we zijn bang om te verliezen. Verliezen in de ring is erger dan verliezen waar dan ook,’ zei hij eens. ‘Een bokser die knock-out gaat of zwaar overklast wordt, lijdt op een manier die hij nooit meer vergeten zal. Hij wordt verslagen in het volle licht, in het bijzijn van duizenden getuigen die hem vervloeken en bespugen, en hij weet dat nog vele duizenden anderen op de televisie en in de bioscoop naar hem kijken, en dat hij binnenkort de belastinginspecteur op bezoek krijgt – ze proberen altijd hun aandeel in de wacht te slepen voordat je helemaal aan de grond zit – en hij kan zijn trainers of managers of wie dan ook niet de schuld van zijn nederlaag geven, hoewel je ervan op aan kunt dat die trainers en managers wel het applaus voor zich zouden opeisen als hij gewonnen had. De bokser die verliest, verliest meer dan alleen zijn trots en het gevecht; hij verliest een deel van zijn toekomst, hij staat weer een stap dicht bij de achterbuurt waar hij vandaan komt.’

Geen zwaargewichtkampioen was ooit zo gevoelig en zo open-

hartig over zijn angst geweest als Floyd Patterson. Hij was de eerste beroepssporter die kennismaakte met wat in de sportjournalistiek de nieuwe aanpak zou worden, een soort Freudiaanse analyse die verder ging dan de ring en zich in de psyche verdiepte. *Victory over Myself*, Pattersons autobiografie die hij dicteerde aan Milton Gross, een columnist van de *New York Post*, en zijn bekentenissen aan Gay Talese in *The New York Times* en later in *Esquire*, wekten op zijn minst herinneringen aan ‘The Man Who Lived Underground’ van Richard Wright en aan Ralph Ellisons *Invisible Man*.

Patterson was beslist niet de eerste bokser die angst kende, maar hij was wel de eerste die er in het openbaar zo onbeschroomd over praatte. Hij had het van zijn opleiding meegekregen. Cus D’Amato trainde Patterson niet alleen in stoten en slagen ontwijken, maar ook in introspectie. D’Amato was de enige moderne psychoanalyticus die een spuugemmer in zijn hand had en een wattenstaafje tussen zijn tanden. Hij leerde zijn pupillen dat, als twee boksters min of meer gelijkwaardig zijn, de bokser die zijn eigen angsten begrijpt en ze weet te hanteren, ze in zijn voordeel weet aan te wenden, het altijd zou winnen; hij leerde jongens als Patterson en José Torres, de briljante halfzwaargewicht uit Porto Rico, hun gevechten te zien als psychodrama’s, als krachtmetingen van de wil, meer dan van vlees en bloed.

Patterson groeide op in een reeks huurkazernes in Bedford-Stuyvesant in Brooklyn, een landschap van verval en bittere armoede. Zijn vader werkte als havenarbeider, als bouwvakker, als losarbeider op de Fulton vismarkt. Als Floyds vader ’s avonds thuiskwam, was hij zo moe dat hij vaak vergat te eten en met zijn kleren aan in slaap viel. Dan trok Floyd voorzichtig zijn vaders schoenen uit, poetste ze en waste zijn gezwollen voeten. Als Floyds moeder niet thuis aan het werk was, verdiende ze een paar dollar als werkster en werkte ze in een bottelarij. Er waren elf kinderen te voeden. Floyd deelde een bed met twee broertjes, Frank en Billy. Al heel vroeg begon Floyd zichzelf te verachten. Hij kon het niet verkroppen dat hij zo weinig kon doen om zijn vader en moeder te

helpen. Hij voelde zich dom, machteloos. ‘Het enige wat ik wilde, was mijn vader en moeder helpen,’ vertelde Patterson mij, ‘en alles wat ik probeerde, mislukte en maakte het alleen nog maar erger.’ Vaak wees hij naar een foto van zichzelf als tweejarig jongetje en zei hij tegen zijn moeder: ‘Ik mag die jongen niet!’ Toen hij negen was, haalde hij de foto van de muur en kraste een aantal X-en over zijn gezicht. Hij had nachtmerries. Meer dan eens troffen de burens hem midden in de nacht op straat aan, slaapwandelen. Hij was een kind dat zich voortdurend wilde verstoppen, dat het donker opzocht. Floyd zwierf door de stegen, de donkere achterstraten, niet omdat hij kwaad in de zin had, maar om aan zichzelf te ontsnappen. Hij ging ’s ochtends naar de bioscoop en bleef tot en met de laatste voorstelling zitten. Hij reed heen en weer in de metro, eerst naar Lefferts Boulevard tot ver in Queens, dan terug door Brooklyn, over de East River naar Manhattan tot aan Washington Heights en dan weer terug. Vanaf zijn negende jaar onderbrak Floyd dikwijls zijn zwerftochten bij het station High Street in Brooklyn. Daar ontdekte hij de schuilplaats bij uitstap. Hij liep door de tunnel naar een halfverscholen gereedschapsloods die door de metro-arbeiders werd gebruikt. Hij klonk de ijzeren ladder op en sloot zichzelf in het donker op. Hier kon hij zich voor de wereld verbergen. ‘Ik spreidde kranten uit op de vloer en legde me daarop te slapen, en zo vond ik rust.’

Overdag begon hij te stelen, kleine dingen, een fles melk, een appel of peer, iets wat hij mee naar huis kon nemen voor zijn moeder. Al voor zijn tiende stond Floyd om de haverklap voor de kinderrechter – wegens spijbelen, stelen, van huis weglopen. In totaal wel zo’n dertig, veertig keer, dacht hijzelf.

Toen hij tien was, stuurde een rechter die het nu welletjes vond hem naar de Wiltwyck-school, een boerderij voor moeilijk opvoedbare jongens in Esopus, in de staat New York. Het was september 1945, toen Floyd naar Wiltwyck vertrok. Hij dacht dat hij naar de gevangenis moest, en was woedend op zijn moeder die het nieuws met opluchting had begroet. Het bleek het beste te zijn wat

hem ooit overkomen was. Wiltwyck was een boerderij van meer dan 80 hectare, een oud landgoed dat vroeger aan de familie Whitney had toebehoord. Er waren geen hekken, geen omheiningen. Er waren kippen en koeien, een behoorlijke sportzaal, een watertje waarin gezwommen en gevestigd kon worden. Aan de school waren behalve onderwijzers ook psychotherapeuten en sociaal werkers verbonden. De kinderen werden nooit geslagen of in hun kamer opgesloten. Geleidelijk aan leerde Floyd lezen, iets gemakkelijker te praten, zich over zijn voortdurende schaamtegevoel heen te zetten. Toen hij kampioen werd, droeg Patterson zijn autobiografie op aan de school 'die mij op het goede spoor heeft gezet.' Wiltwyck was nu net het soort kans dat Sonny Liston nooit zou krijgen.

De twee jaren op Wiltwyck brachten een ommekeer in Floyd teweeg. Hij had nooit goed kunnen leren, maar nu kon hij tenminste functioneren in de samenleving. Terug in New York ging Floyd naar P.S. 614, een van New Yorks '600'-scholen voor moeilijk opvoedbare kinderen, en daarna nog een jaar naar een ambachtsschool, de Alexander Hamilton Vocational High School. Toen Patterson in New York terugkwam, trainden twee van zijn broers in de Gramercy Sportschool aan East Fourteenth Street. De eigenaar, Cus D'Amato, sliep in de kamer erachter. Zijn hond was zijn enige levensgezel. D'Amato was een boksende asceet. Hij voorzag met boksen in zijn levensonderhoud, maar hij verachtte geld, hij gaf het weg. Geld, zei hij, was om van de achterkant van een trein af te gooien.' Toen Patterson de titel won, nam D'Amato het grootste deel van zijn honorarium, meer dan dertigduizend dollar, en gebruikte het om een met edelstenen bezette kampioensgordel te laten maken als geschenk aan zijn bokser. 'Cus was gek op alles in het leven, behalve op boksen,' zegt José Torres. D'Amato was een goed onderlegde paranoïcus. Hij werd door angsten beheerst. Vooral door zijn angst voor de maffia die in zijn tijd de bokssport runde – en hij sliep dan ook met een revolver onder zijn bed. Hij ging nooit met de metro, uit angst op de rails te worden geduwd. Hij was bang voor sluipschutters. Hij was bang

voor onbekend eten en drinken. Hij vertelde dat hij nooit getrouwd was uit angst door 'vijanden' te worden gedupeerd.

'Ik moet mijn vijanden in verwarring houden,' zei hij eens. 'Als ze in verwarring verkeren, dan kan ik iets voor mijn bokscers bereiken.'

Als kind in de Bronx dwong D'Amato zichzelf dagenlang niet te eten, zodat hij er beter tegen zou kunnen als iemand hem zijn eten zou afpakken. Hij was waarschijnlijk de jongste fatalist van de wijk. Als hij in zijn straat een begrafenisstoet zag langskomen, zei hij: 'Hoe eerder dood hoe beter.' D'Amato was een straatkind en een straatvechtertje. Op een dag sloeg een andere jongen hem met een stok op zijn hoofd en verloor hij het licht in zijn linkeroog. D'Amato geloofde echter in het regenererend vermogen van optisch weefsel, en probeerde zijn hele leven lang zichzelf te genezen, door zijn goede oog te sluiten en zo het linkeroog te 'dwingen' weer te gaan zien. Toen hij trainer werd, hield D'Amato zijn bokscers voor dat zekerheid, in financieel en ander opzicht, hun dood zou zijn. Zekerheid werkte afstompnd op de zintuigen. En genot – genot was nog erger. 'Hoe meer genot je uit het leven haalt,' zei D'Amato, 'hoe meer angst je hebt voor de dood.'

Vergeleken met de meeste bokstrainers, die ritueel beschreven wat de bokser als ontbijt had gegeten, hoeveel kilometer hij had hardgelopen en meer van dat soort wetenswaardigheden, leverde D'Amato met zijn naar zweet ruikende filosofieën en zijn vreemde gewoonten prachtige kopij op, en de journalisten die naar zijn sportschool kwamen konden zeker zijn van een goed verhaal. D'Amato las, merkwaardig genoeg, krijgsgeschiedenis en Nietzsche, en ontleende daaraan een levensleer van lijden en uithoudingsvermogen. Kort na zijn succes met *The Naked and the Dead* begon Norman Mailer de sportschool te bezoeken. Jonge journalisten – Gay Talese, Pete Hamill, Jack Newfield – kwamen ook zonder op zoek te zijn naar een verhaal. Voor hen was D'Amato de moralist in Babylon, de enige bokscmanager van betekenis die het op durfde te nemen tegen de gangsters die bijna alle bokscers en